
GRIMOVE
PRIČE
II

GRIMOVE PRIČE

ILUSTRIRAO

VLADIMIR KIRIN

PRIREDIO

MIRKO JURKIĆ

II

Izdavačko štamparsko poduzeće

NAKLADA »NAŠA DJECA« ZAGREB
GAJEVA 25 · TEL. 36-604

1964

Tisak: Faduv - pogon grafičke djelatnosti - Rovinj

DJED GRIM PRIPOVIJEDA

Sjela jedno jutro dva patuljka na ogranak starog hrasta, da slušaju kako trava raste. Blizu je bio panj, a na panju čovjek s knjigom na koljenima. Oko njega djeca. »Ne čujem dobro,« reče jedan patuljak, »netko govori.« »Jest«, reče drugi, »to je dolje onaj djed.« »Tko je taj čovjek?« »Naš prijatelj.« »Neka je«, reče opet prvi, »ali kako mu je ime? Ja se zovem Ljutko, ti se zoveš Šutko, a kako se on zove?« »Vilim.« »Čudnovato, maleno ime a on velik. Ima li još koje ime?« »Grim«, reče drugi. »Još čudnovatije. Čekaj malo da zapamtim«, reče prvi i podigne s uha kapu. Povjetarac brojio lišće, žarko Sunašce brojilo planine. »Zu zu zu ja sam tu«, zujkala u visini muha zlatica, strmoglavila se i povikala: »Bježte mi s puta, da ne poginete!« Izdaleka pjevao potok: »Klin klen klan jurim cijeli dan, perem sela i kamečke, pojim travke i grmečke«. Trčkarala niz deblo vjeverica i pozdravljala društvo: »Cvi cvi cvi, dijete mi gladno plače, imate li, djeco, orehnjače?« Opet progovori prvi patuljak: »Svi naokolo viču, ja ništa ne mogu zapamtiti. Kako veliš da mu je ime?« »Grim«, odgovori drugi. »On kazuje lijepe priče. Sve što priča on zapisuje u knjige. Ima tu aždaja i kovača, bubnjara i zečića, a vele da je i našu Snjeguljicu zapisao u svoje knjige. Veliko je on pričalo. Dobro ga ti pogledaj, jer je to prijatelj svega svijeta. Njegove knjige čitaju mali i veliki, ima tu i lijepih slika. I mi ćemo ih nabaviti, svakom po jednu. Nas je sedam, to je četrnaest knjiga.« »Jesi li dobro računao?« »Jesam, dobro ja računam«, reče drugi, a prvi: »Eto sam zaboravio njegovo ime. Izašlo mi na drugo uho. Zaboravio sam ga poklopiti kapom. Reci mi još jednom.« »Ne mogu«, reče drugi, »ja sam Šutko, za ovu godinu dosta sam govorio. Sada sve do Mladog Ljeta moram šutjeti.« Prvi tukne petom o stablo: »A ja sam Ljutko, sad se moram naljutiti. Brzo, govori!« Ali je odmah metnuo šaku na usta, jer se čuo glas: Pss! Dalje na grani sjedio je treći i dizao prst, neka svi miruju. Tamo na brijegu leži Snjeguljica. Kraj nje čuva stražu četvrti, u ruci mu ubojita helebarda. Vidi on kako iza paukove mreže leži i druga kraljevna. To je Trnova Ružica, koja se pomalo budi, jer su oko nje procvale ružice. Srdit je i tužan što ga ne slušaju kozlići, koji se tamo dolje igraju, jer im nema majke. Šumskom stazom dolazi Crvenkapica. Vuk je zaustavlja: »Sad ćemo se vratiti, jer tamo sjedi zločesti Grim. Ja znam ljepši put do bakine kućice.« Laže vuk. On se boji djeda Grima, jer djed zna nekog lovca koji će vuku oderati kožu, a nema ti ružnije stvari, makar ti bio vuk, nego kada ti lovac dere kožu. A nisu oni sami. Iza njih će još mnogi tuda prolaziti, jaganjci i lavovi, krojači i kraljevi, čovuljci i divovi, žabice i vještice, sirotice, kraljice, sveci, griješnici, mali, veliki, svašta živo, pravo i krivo. Tuda će letjeti začarani labudi, krilati konji i ognjeni zmajevi, a djed Grim će pričati: što mališi oko njega ne budu vidjeli svojim očima, to će vidjeti u sebi gdje svjetlost iznutra obasjava priču i bajku — onako kako to vidimo gore na ovoj slici i na drugim slikama. »Nemoj mene zaboraviti, djede!« dovikuje mu iza debla medvjed, češući uho. »Ima nas još!« pjevulji s grane Palčić. Ne bojte se, nikoga on ne će zaboraviti. On misli na sve vas, jer je njegova duša u carstvu bajka, a to carstvo pripada i vama i onima koji njega slušaju.

MIRKO JURKIĆ

CRVENKAPICA

Bila neka djevojčica veoma umiljata, a kako je nosila crvenu kapicu, svi su je zvali Crvenkapica. Jednom joj reče majka: »Baka ti je bolesna, pa ćeš joj u košarici odnijeti kolač i bocu vina, da se okrijepi.« »Hoću,« reče Crvenkapica veselo, poljubi majku, uzme u ruku košaricu i ode. Put je vodio daleko, jer je u šumi bila bakina kućica. Nikog nije bilo na putu. Žagorili crvendaći, veslali leptiri, mirisao kolač, a ona mu govorila, da joj prođe vrijeme: »Svračak, mačak i sjenica, brašno, maslac i pjenica, šećer i tavica, mlijeko i kravica, bjelanjak se pjeni, vatra se rumeni... gotovo je! Tko je, tko je? Ja sam, kolač, znaš i sama, ispekla me tvoja mama.« Otkrila je košaricu. »Jest, a ti nemoj toliko mirisati. Mogla bih te uštinuti, ali ne ću. Baka je bolesna, a ja volim baku nego tebe.« Zazviždao kos, a onda se javio umiljat glas: »No, valjda nije jako bolesna?« Ona pokrije kolač, misleći da je to kakav zločesti dječak, ali se odmah umiri: »Hvala Bogu, nije. To je samo vuk.« A jest bio vuk. Dotjerao se, uljudno liznuo njušku i gledao u malu. Ruke bijele, obrazi fini. Oči, haljinice plave, pregačica žuta i još ljepša, jer tu ima i bijelih i zelenih pjegica. A na njoj kapica, pa kaputić i dva uženceta, drži ih ručicom, a sve crveno da se lijepo vidi. Baš fin zalogaj. »Ne boj se«, opet će vuk. Prijazno je isplazio jezik i pokazao čiste zube. Nije se bojala. Nije ni znala da je zao. »A šta to miriši iz košarice?« »Nije pristojno zavirivati u tuđe stvari. Ovo nosim baki.« »A gdje ti je baka?« »U kućici kraj orahove živice.« Zna on tu živicu. Mislio je: »Prvo ću baku, a onda ću malu. Moram nešto smisliti.« I upita: »Kako ti je ime?« »Crvenkapica.« »Lijepo ime. I cvijeće nosiš?« »Nemam ga«, reče ona, a vuk pokaže šapom: »Eno ti cvijeća kraj puta. Samo ti beri i čuvaj se lovca, a ja idem za poslom.« Ode vuk, ali kad je zašao za brijeg, poteče do bakine kućice i pokuca. »Tko je?« Vuk ušilji glas: »Crvenkapica.« »Ja ležim, drago dijete, vrata nisu zaključana.« Vuk to jedva dočeka, upre, vrata se otvore, a on skokne, hlaps, i proždere baku. Zatim legne u postelju i metne na uši bakinu kapicu. Čekao vuk, a mala brala cvijeće, slušala kako žuna kucka, gledala guštericu i opet brala, a onda se sjetila bake. Brzo je stigla do kućice. Tišina. U sobi mrak. »Jesi li tu, bakice?« »Jesam, dijete«, cvilne vuk i skoči. Zine strašni razbojnik, proguta i djevojčicu, a onda opet legne i zaspi. Žamorila vrelašca, zviždali kosovi, prolazio lovac i nije ih čuo. Čuo je samo kako netko gromovito hrče i zvekeće bakin prozor. »Zašto stara onoliko hrče?« čudio se, unišao i podigao zastor. »Oh, tu li si ti?« reče veselo, kad ugleda pod bakinom kapicom crnu njušku. Digne jorgan. »Nešto je krupno pojeo«, reče lovac, izvadi škare i otkrije vuku trbuh. Cvik cvik, ciktale škare i pomolila se crvena kapica, pa ručice, a ono drugo nije ni čekalo već odmah zgrabilo lovca za pojas, skočilo na postelju i plesnulo dlanovima: »Uh što me prevari!« Cvik cvik, eto i bake. Šta će sad? Brzo na dvorište. Hrpa kamenja, jedna lopata, dvije muške ruke, dvije male ručice, pet časaka i vuku trbuh pun, a onda udri šij. Sve zašiveno, sve pokriveno. Najzad se vuk probudi, ugleda lovca i zacvokoće zubima. »U pomoć!« poviče, klisne, pa na vrata. Ali nije mogao dalje. Omirisao je vjetar, rekao: »Borovi mirišu!«, legao i uzdahnuo: »Gotov sam!«, a lovac mu oderao kožu. Tako je skončao razbojnik, a baka se umila i pojela kolač, s lovcem popila vino i ozdravila.

V KIRIN 50

KRALJEVIĆ MAGARČIĆ

Tugovali kralj i kraljica i plakali svako jutro, jer nisu imali poroda. Onda ih jednog dana ogrije Sunce, kad kraljica rodi sina. Slušali su veselo kako im sinak plače, ali nije plakao kao druga djeca već je njakao i-a, a kad su bolje pogledali, vide da to nije nikakvo ljudsko djetešce, već pravi glavati magarčić. Zatvarala majka oči da ga ne gleda, kukala zašto je rodila to čudo, ali kralj reče: »Kakav je neka je, on je moj sin. Neka raste, sretan mi bio, pa će poslije mene biti kralj.« Tako i bi. Sinak čvrsto stade na četiri noge, a kad mu narastoše uši, da si imao šta vidjeti, izađe vrlo naočit, jer je na sebi imao sve što imaju magarci dobra roda. Kako je veoma volio glazbu, jednom on ode nekom slavnom majstoru sviraču i reče: »U mene je fin sluh i želim svirati uz lutnju. Vruća mi je želja da budem glazbenik umjetnik.« »Teško je to,« reče majstor, »nisu vaši prsti za taj posao.« »Jesu, jesu«, reče on, »ja sam već malo vježbao. Sviram poskočnice, a drugo je lako.« Tako i bi. Majstor ga učio a on slušao, pa je najzad i majstora prestigao. Sad se je mladi gospodičić veselio rosi i mjesečini, slušao cvrčke i prepelice, gledao u zvijezde i svirao, a svak mu se radovao. Jednom je tako hodio poljem i ožednio, a kako je zdenac bio blizu, on se prigne da pije. Voda je bila mirna i kraljević u zdencu ugleda svoju magareću priliku. Čudio se i turobno gledao, a kad je sve dobro vidio, ode kući, uzme svoju lutnju, uzdahne: »To nisam znao«, i ode u svijet. Cvijeće je cvalo i venulo, ptice su dolazile i odlazile, a magarčić hodao i stigao do nekakva grada. »Otvorite, evo gosta!« Ništa. Onda on sjedne pred kapiju i zasvira. Opazi ga vratar i ode kralju. »Dovedite mi ga!« reče kralj, koji je volio šale a bio milostiva srca. Dotle je on svirao i gledao. Lijep grad, ne bi ga ni on ljepšeg izmislio. Milo mu. Toplo mu. Najednom je uzdahnuo, zatvorio oči i zasvirao najumiljatiju svirčicu. Bijaše u dvorskom vidikovcu više kapije spazio tri ljepotice, a najljepša u sredini, glavom kraljevna, milo mu se smiješila. A jest bio krasnik: pristala odjeća, gospodski plašt, bijeli nabornjak, bijela njuškica, a svira, srce ti puca. Ni čuo nije kako se spušta most lančenik a gore izlazi grlat glasnik. »Hej ovamo, gospodin kralj zove!« On posluša. Žagor, veselje. Oko njega sto očiju. Dvorana, župani, gospođe. Na čelu stola kralj i kraljevna. Graja, smijeh. On ponosno podigne njušku. Tišina. »Dobro mi došao!« veli kralj. On se nakloni pred kraljevnom, a kralj upita: »Sviđa li ti se moja kći?« Magarčić reče: »Preko svake mjere. Tako lijepe djevojke još nisam vidio.« Kralj se razveseli. »No, pa onda sjedi do nje.« »To sam upravo poželio«, uljudno reče magarčić. Jeo je i fino se vladao, a zatim tiho sviruckao, da su svi od miline plakali. Kralj se veselio gostu i veoma ga zavolio, ali nakon tri dana sjeti se magarčić svoje nevolje i zamoli kralja da ga pusti. »To mi nije drago«, reče kralj. Dao bi mu zlata i zemalja, samo da ostane. Ali uzalud. Onda reče kralj: »A bi li ti uzeo moju kćer?« »Bih, nju bih uzeo«, reče magarčić veselo. Eto tako se oni složiše, a mi već znamo, šta će dalje biti. Bit će tu i vjenčanja i plača i veselja, jer će kraljevna biti tužna u svojoj ložnici, ali će se usrećiti, kad magarčić skine svoju kožu i pred njom se ukaže lijep kraljević. Najzad će kralj baciti na vatru onu kožu i oboje će biti sretno, vesela im majka i gotova bajka.

V. KIRIN

ČETIRI BRATA ČETIRI VJEŠTAKA

Imao siromak četiri sina. Bili su dobre pameti i željni nauka, pa kako ih otac nije imao čim školovati, oni odu u svijet. Najstariji naiđe na majstora tata, a kad je izučio njegov nauk, umio je svaku stvar naći i odnijeti, da ga nitko nije mogao uloviti. Drugi postane zvjezdar, a bio je tako vješt, da je na svoje dogledalo vidio sve na nebu, na zemlji i pod zemljom, i ništa mu se nije moglo sakriti. Treći bude lovac, a znao je iz svoje puške pogoditi sve što bi uzeo na oko. Četvrti izuči krojački zanat, ali je njegova igla šila svašta: lonce i obuću, drvo i odjeću i sve što se krpi i sastavlja. Najzad se braća vrate kući, zagrle oca i kažu mu šta su naučili. »Lijepo«, reče im otac, »pa da vidim šta znate. Hajde«, pokaže zvjezdaru na drvetu gnijezdo, »reci koliko ima jaja u gnijezdu«. Onaj uperi svoje dogledalo i reče: »Pet.« »A ti«, reče tatu, »donesi da ih prebrojimo, ali da ne uplašiš ptičicu.« Ovaj ukrade ptici jaja, da nije ni oćutila, i donese ih ocu. Otac metne na svaki ugao stola i na srijedu po jedno jaje i reče lovcu: »Pogodi odjednom sva jaja, i to kroz sredinu!« On opali i prošiša svako jaje pravo kroz sredinu. »Dobro, sine, a ti ćeš,« reče krojaču, »sva jaja i u njima ptičice zašiti, da se ništa ne pozna.« Ovaj to uradi, a kad je tat vratio jaja u gnijezdo i za koji dan se izlegli mladi, ništa se nije poznalo, samo je svako na švu oko vrata imalo crvenu crticu. Otac reče: »Pravedno, svi ste vješti. A ti«, reče tatu, »živ mi bio, ružan ti je zanat. Tat je vragu brat. Ali budeš li pošten, može i to gdjegod na dobro izaći.« Tako i bi. Nisu dugo čekali. Jednog jutra pukne glas da je morski zmaj odnio kraljevu kćer. Sve se zavilo u crno, svi su išli u povorke i pjevali svakakve ružne pjesme o zmaju, ali nitko mu nije mogao ništa. »Ovo je nešto za nas«, rekoše braća, a zvjezdar dohvati svoje dogledalo: »Čekajte da ga nađem!« Te prevrći, te okreći, najzad reče: »Ha, eno ga! More je, klis je, na klisu zmaj, zijeva, do njega kraljevna. Ih, koliki je, proklet bio! Idem kralju, neka nam da brod.« »Hajde«, vele mu braća, »pa mu reci da ćemo je dovesti.« Kralj zaplače, dade im brod i reče: »Hajdete, djeco, pa mi čuvajte onu jadnicu.« Oni prebrode more i stanu. Pogledaju, osluhnu. Tutnji more, kovitlaju se maglice, bijela pjena skače, iz pjene strši klis, a gore prilegla grdosija, trbuhom i pandžama pritisnula klis. Kunja strahotnik zatvorenih očurina, iz ralja mu vire zubi, a kako hrče onako mu na grlo suklja plamena para a brod se na moru trese. Na krilu mu kraljevna, ljuta, uplakana. »Odoh ja gore«, reče tat. I dok je krojač s iglom čekao, lovac dizao zapetu pušku, a zvjezdar motrio, kao što ih vidimo na slici, tat se prikrade i ukrade djevojku, a da se zmaj nije ni ganuo. Braća prihvate kraljevnu i brod otisnu na pučinu. Uto se zmaj prene. »Gdje si?« krikne i poleti u zrak. Tko će to opisati! Vrišti zmajurina, stid ga bilo!, urla i riga vatru, zapališe se oblaci, podiže se oluja. Brod skače, jarboli cvile: »Slomismo se!«, a strahota leti i sad će navaliti. Ali ne bojte se, tu su braća. Kratko: lovac podigne pušku, zmaj vrisne, uhvati se za srce i strmoglavi u more, nastane potres, čavli ciknu, a brod ode u komade. »Jao, gutam slanu vodu!« zaplače kraljevna, ali eto krojača: on pokupi one razvaline i sašije brod pa ukrcaju kraljevnu, a brod zaplovi i doplovi do kraljeva grada. I svi su bili na dobitku: kralj dobije kćer, a svaki brat polovicu kraljevstva. Eto toliko valjaju dobri zanati.

NAHOD-PTICA

Našao šumar na vršici hrasta djetešce, što ga orlušina bijaše ugrabila s krila usnule majke, te ga donio kući da ga hrani sa kćerkom Ruticom. Žensko je bilo, a kako je mala nađena na grani kao nahod-ptica, nadjenu joj ime Zeba. Rutica i Zeba zajedno su spavale, zajedno se smijale i plakale, zajedno rasle i narasle. Bile su dobre družice, dvije vjerne sestrice. Šumar je bio udovac, a stara Kukulja čuvala mu kuću, prala i kuhala, mela dvor i kupila paučinu. Čuvala je Ruticu, ali Zebu nije živu mogla gledati. Jednom ona dovuče veliki kotao na ognjište i razom ga napuni. Rutica je upita: »Kukuljo, za što griješ toliku vodu?« »Ne ćeš nikom reći?« »Ni živoj duši.« »Onda čuj. Kad sutra šumar ode u lov, ja ću Zebu baciti u kotao. Dodijala mi. Onda će i tebi biti bolje.« Kad svane jutro, ode šumar, a Rutici uteče san. Ona potegne Zebu za ruku i šapne: »Čuvaj me, sestrice, i ja ću tebe!« »Odsad dovijeka,« šapne Zeba i otvori oči. »Čuj i ovako je. Sanjala sam da si pala u kotao vrele vode. Kukulja loži vatru, a kotao je pun. Ali ne boj se, mi bježimo iz kuće.« Ustanu, obuku se, te na prste, te na vrata, a s vrata u polje. Trče djeca da dokuče šumu, a voda u kotlu vri. »Letim da je zgrabim!« grakne Kukulja. Kad ona tamo, djece nema. »Teško meni, ode šumaru dijete! Iz puške će me ubiti. Moram ih naći, a onda onu ničiju smiriti, dok je voda vruća.« Pomislila u sebi i s vrata povikala: »Hej vas trojica! Utekoše nam djeca. Trčite za njima!« Tri sluge poteku, a djevojčice progaziše polje i sjedoše da odahnu. Kad eto im na oči one trojice. »Čuvaj me, sestrice, i ja ću tebe!« »Odsad dovijeka,« reče Zeba, a Rutica: »Ti ćeš biti ružino drvešce, a ja na njemu ružica.« To reče, kad eto sluga. Vide, nikog tu nema, a pred šumom drvce i na njemu ružica. »Nema ih!« otrgnu, te hajd kući da kažu šta su vidjeli. »Tri lude glave!« smućka stara. »Trčite! Satarite drvce, a donesite ružicu!« Opet će oni niz polje. »Eno ih«, reče Rutica. »Čuvaj me, sestrice, i ja ću tebe!« »Odsad dovijeka.« »Ti ćeš biti crkvica, a ja kruna u crkvici.« Stigoše sluge, i opet ništa, nađoše samo crkvicu i krunu u crkvici. Vrate se praznih ruku i sve kažu. »Tri lude glave!« vrisne Kukulja. »Zašto niste crkvicu razvalili i krunu donijeli? Za mnom!« jekne i podigne varjaču, i eto je, tutnji niz polje, a ptice kriče i lete u oblake. Vide djeca: brzo je, strijela nije, sivo je, oluja nije, tanko je, zmija nije, a leti na osam nogu i sve se bliže primiče. Pogledaju bolje: četvero je, prva Kukulja, za njom sluge, za slugama prašina se vuče. »Čuvaj me, sestrice, i ja ću tebe!« »Odsad dovijeka.« »Ti ćeš biti jezerce, a ja patka na jezercu.« I gle: puklo jezerce, na jezercu zaplivala patka. Ljepušna joj glava, modra je, zelena je, ogrlica bijela, rumene se prsa, bijele se krila kao ruke male Rutice. »Uhau!« hukne stara, kad ugleda jezerce i patku na jezercu, te bržebolje prilegne, istegne vrat i zine da ispije jezerce. Ali eto patke. Letne, otvori i zatvori kljun, kad stara cikne, posrne i raširi ruke, a varjača poleti u jezerce. A patka samo gledala u njezin nos, u zub što joj je stršio iz donje vilice, u dlakavu bradu,u kike koje utekoše ispod njezine kape, a kad je potegnula, klač! stara se strmoglavi u jezerce. Proleti Kukuljin ćuk. Gonilo ga Sunce, koje se žurilo da posvijetli djeci, a kad nastane mir, Rutica uhvati Zebu za ruku i veselo se vrate kući, da dočekaju šumara.

KAKO JE NEBOJŠA PREVARIO VRAGA

Bio neki seljak bogat, da ni sam nije znao šta ima. Bilo u njega zemlje i blaga, žita i zlata, ruha i kruha, ali mu nikad nije bilo dosta. Sjedio je i mislio na svoje obilje, kad najednom čuje: kuc kuc! To je kucalo na vratima njegova srca. I javi se glas: »Tekao si i svega imaš, a milosrđa nemaš. Jesi li koga usrećio?« Glas iznutra odgovori: »Nisam. Gonio sam nevoljnike s kućnih vrata, na zajam dvostruko uzimao, kratio gladnoj djeci kriška kruha, bolesnoj čašu mlijeka. Za Boga nisam mario, nikom nisam bio prijatelj, stekao sam a ni druge ni sebe nisam usrećio.« Kad je to čuo, koljena mu klecnu, koža mu se naježi. Sad opet zakuca, ali na sobnim vratima. Bio je to siromah susjed, kuća mu puna djece. »Šta hoćeš?« »Nije mi drago moliti«, reče čovjek, »ali mi došla voda do grla. Djeca mi gladna, a nestalo kruha. Posudi mi dva vagana žita do nove žetve.« Zračak milosrđa sine u bogataševim očima. »Četiri vagana ću ti pokloniti«, reče, »ako mi nešto obećaš.« »Šta?« »Kad umrem, prve tri noći da čuvaš moj grob.« Susjedu to nije bilo drago, ali su ga čekala djeca. »Hoću«, reče. **Prođu tri dana i umre seljak. Nitko nije za njim žalio. Kad ga spustiše u grob da tu mirno spava, sjeti se onaj svoga obećanja. Nije lako bilo u noći samotno stražiti, ali je morao, čovjek mu je u nevolji pomogao. Prođe dan, Sunce se smiri, a siromah ode na groblje i sjedne na grob. Tišina, mjesečina. Slušao je huk sove i ne htio zaspati, a kad je granulo Sunce, ode kući. Tako i druge noći, a treće mu bi najteže. Zebnja, strah. Ipak ode. Kad u groblje, vidi: čovjek. Star je, snažan. Lice suncem opaljeno a vjetrom opuhano, pod nosom brčine, na njemu vojnička odora i plava kabanica, na nogama čizme, pogled ratoboran. Bijaše to otpušteni vojnik. »Što ćete vi ovdje?« upita seljak. »Prenoćiti«, odgovori onaj kratko. »Zar ovdje?« »Nemam kuće ni ležaja, a doba je da spavam. Tu je mir.« »Zar se ne bojite?« »Nikog se ja ne bojim.« »Onda hodite da stražimo na onom grobu.« »Hoću. Straža, to je posao za vojnika.« To reče i sjedne do seljaka na bogatašev grob. Šišmiš. Sova. Cik ulovljene ptice. Ponoć. Najednom proleti zrakom zvižduk i pred njih padne opaki. Dlakav, repat, pod njim kopita, na glavi rozi, perjanica. »Gubite se!« vrisne, »toga što tu leži hoću da odnesem, on je moj.« Pogleda ga vojnik i reče: »Čujte vi s tom crvenom perjanicom, niste vi moj kapetan, vas da slušam. Hajdete vi u pakao i ostavite na miru svijet što tu spava.« Vrag pomisli: »Moram ih odmamiti«, i reče neka odu, a on će im dati kesu zlatnika. »Tako vi nama zapjevajte«, reče vojnik, »a kesa, to je trica, dajte vi nama poštenu mjeru da napunimo ovu čizmu, a onda mi odstupamo.« »Toliko nemam uza se«, reče vrag, »ali imam u gradu prijatelja mjenjača, on će mi dati.« I odjuri, a vojnik izuje čizmu i reče: »Mi ćemo rogonju nasamariti. Dajte mi nož, kume.« Vojnik izreže iz čizme dno i namjesti je povrh duboke jame. Letio vrag, donio vrećicu, zatim vreću, sve istresao u čizmu, a zlato propalo kroz rupu u onu jamu. »Sto mu gromova, kao da prosite! Još, još!« vikne vojnik, a prokleti i treći put odjuri. Eto ga, stenje, nosi još težu vreću pod rutavim pazuhom. »Sipajte!« Zvonckalo zlato u rupu i mimo rupe, vrag tresao vreću, primicalo se jutro, ali čizma opet ostala prazna. Sad se vrag zgrozi i plane da navali, a seljak klecne od straha i poklopi uši; ali je vojnik samo čekao. U taj čas grane Sunce, a vraga nestane. Jedna griješna duša bila je spašena.

PEPELJUGA

Razboli se nekom bogatunu žena, i kad je vidjela da više ne će ustati, zovne k sebi kćer jêdinicu pa joj reče: »Drago dijete, ostani mi dobra i strpljiva. Budi milostiva slabima i nejakima, pa će ti dragi Bog pomoći, a ja ću s neba gledati i uvijek ću biti uza te.« Kad je to rekla i blagoslovila dijete, zaspi i ne probudi se više. Djevojčica je plakala i svaki dan išla majci na grob, a bila je prijazna svakom živom stvoru. Onda snijeg pokrije svijet bijelim pokrivačem, a kad je Sunce dizalo bjelinu i slušalo kako čvorci žagore: »Eto nam proljeća!«, otac bogatun dovede drugu ženu.

Ali nije žena došla sama. Dovela je dvije kćeri, a bile su lijepe u licu ali ružne u duši. Došli su teški dani za siroticu pastorku. Sestre nesestre uzele su joj njezine lijepe haljine, metnule na nju staru pregaču, natakle joj na noge drvene nanule i sjekle riječ jedna drugoj: »Gledaj kako se nagizdala!« »Kao čičak.« »O, još je ljepša!« »Kao paunica.« »Još ljepša.« »Kao kraljevna Dragučica.« »Još ljepša!« I smijale se grohotom, bockale i ujedale, a onda joj pokazale put u kuhinju. Tu se je smirila, tu i ostala. Sve je sama radila: vodu nosila i vatru ložila, kuhala, pekla i varila, prala i vruće i hladno, i svetkom i petkom, tako dan za danom bez odmora. Njima ni to nije bilo dosta. Kvarile su joj posao, potajno sipale so u mlijeko i proso u juhu, a onda govorile: »Recite, zar je ovo mlijeko, zar ovo nije raso?«, pitale: »Je li vama dobra ova juha?« i čepale nogom jedna drugu ispod stola, čekajući šta će otac reći. Otac se mrgodio, majka šibala očima pastorku i grizla sirotu svojim ukorima, a njih dvije ubrusom krile usta i tiho se smijuckale. Ona nije odgovarala. Sve je vidjela i sve podnosila, samo da nikog ne pozlijedi. A kad bi zacrnila noć i suđe bilo oprano a vatra zapretana, nije išla u postelju, jer za nju postelje nije ni bilo, već bi legla u pepeo i tu spavala, a pred zoru se opet dizala na posao. Stoga je bila siva od pepela, pa su je zvali Pepeljuga.

Jednog dana spremi se njezin otac na sajam, a kad je odlazio od kuće, upita one dvije, šta žele da im donese. »Krasnih haljina«, reče jedna, a druga: »bisera i dragulja.« »A ti, Pepeljugo?« upita kćer. »Donesi mi, oče, prvu grančicu koja ti zapne za škrljak, kad se budeš vraćao.« Otac onima kupi haljine i nakit, a kad se na konju vraćao dubravom, na putu ga dočeka ljeskova grana i skine mu škrljak s glave. Čovjek se vrati na ono mjesto, odlomi grančicu i donese je kćeri. Ona zahvali ocu i ode u kuhinju, a kad je čula kako one veselo čeretaju s maćehom premećući skupocjene darove, ona ode majci na grob, zasadi na grobu onu grančicu i gorko se rasplače. Suze njezine curile su na grob, i ona se grančica primi i naraste veliko stablo. Sad je Pepeljuga svaki dan u svanuće dolazila na grob, za majku se molila i sjedila pod stablom. I svakiput bi na granu sjela bijela ptičica i slušala kako se ona moli, a kad bi joj kazala kakvu želju, ona bi s grane spustila šta je njoj trebalo.

Blizu bogatunove kuće bio je kraljevski dvor. Tu je stanovao kralj, a bio u njega sin dorastao za ženidbu. Želio otac da se sin ženi, ali momak nije znao gdje će naći zgodnu djevojku. Dodije to kralju te jednog dana razglasi da će

u njegovu dvoru tri dana redom biti veselje i neka slobodno dođu sve kršne djevojke iz njegova kraljevstva, i bit će im lijepo, jer će tu biti plesa i milih razgovora, a kad se veselje svrši, neka nikom ne bude žao, jer će jednu kojoj sreća posluži izabrati kraljević i ona će biti njegova zaručnica.

Na veselje budu pozvane i one dvije maćehine kćeri. Bilo je u kući cike i svakakvih čuda, jer djevojke nisu znale šta će prije. »Amo, Pepeljugo!« dovikivale su, te nađi brzo, te dodaj mi ovo, te priši mi ono, a ona češljala, plela, pribadala, prišivala i svakojako pomagala. Nije bilo lako, jer je bila mlada i lijepa, a nitko je nije zvao da i ona ide na veselje. Najzad je prišla maćehi i upitala krotko: »Bih li se i ja spremila? I ja bih rado pošla s vama.« Maćeha ukrsti ruke, zavrti glavom i zabode oči u pastorku: »Zar bi? Garava, musava, kao miš kad se izvuče iz lokve, pa zar ti da ideš među fini svijet? Još bi nam samo to trebalo! Ni haljina, ni cipela nemaš.« »Imala sam lijepe haljine«, reče Pepeljuga, »i cipele sam imala. Dajte mi to, pa mi sutra opet spremite.« »Zauzlaj! Sjedi i radi svoj posao.« Ali sirotica nije popuštala. Najzad žena reče, da je se trsi: »Neka ti bude. Eno ti se lonac leće izvrnuo u pepeo. Ako sve očistiš do jednog zrna, onda hajde.« A mi znamo, da je ono s lećom i pepelom ona uradila. Ali ništa. Sve će biti dobro. Ode Pepeljuga u kuhinju, a onda se sjeti bijele ptičice i njezinih sestrica. »Ona će me čuti, a ona može sve«, mislila je u sebi, smislila prave riječi i progovorila: »Bijela ptičice, golubi, grlice, čujte me, čujte, letite, kljujte! Kad ura prođe, nek bude konac: mrvice u kljun, zdravo u lonac!« I tek što je to dorekla, dolete na prozor dva bijela golubića, a za njima jato, slete na ono prosulo i gu gu kljuc kljuc, ne prođe ura i sve zdravo zrnje bilo je u loncu, a načeto pobrano i progutano. »Sunce vas grijalo!« govorila im Pepeljuga, a kad odletješe, ona uzme lonac pa hajd u odaju maćehi. A ona nesretna bila pa opet ne dade siroti da se obuče, već joj ostavi puna dva lonca leće pomiješane s pepelom, misleći u sebi: »Da ima deset ruku, ni do zore ne će svršiti.« Ali ništa. Pepeljuga će opet zovnuti one male krilate goste, što onako fino umiju kljucati zrnce po zrnce, a ne će joj doći malo jatance, već čitavo jato, i toliko će navaliti na onaj nevid, da će u loncima samo puckarati od padanja mnogih zrnašca. »Sunce vas grijalo!« opet im je govorila djevojka, kad je vidjela kako ostaviše dva puna lonca čiste leće. Sad je tražila maćehu, ali je ona sa kćerima već bila otišla.

Zamisli se Pepeljuga. Hrabro je njezino srce, a željno radosti. Najposlije smisli: »Sestre me ne vole. Idem sama. Neka mi pomogne majčina ptičica.« I sve se zakotrlja, da ni sama nije znala kako je to lijepo zaredalo. Prvo ode majci na grob, prebroji šta joj treba i proslovi: »Igraj, drvce, tresi grane, tresi biser i merdžane, haljinice, čarapice i svilene cipelice!« Plis! To je bijela ptičica s grane pred nju spustila prelijepo ruho. Bilo je tu i zvjezdica i nakita, svega šta je poželjela. Ona poteče kući, opere se, umije se, očešlja, splete pletenice, obuče se, ogleda se i ode u kraljev dvor. Kad ona na vrata, sve oči sinu. Umukne svirka, a od usta do usta ode šapat: »Najljepša.« »Tko je?« I svi su čekali. A Pepeljuga poniknula očima, lako hodila i smjelo gledala kako se pred njom otvara put. Vidjela je u stisci maćehu i njezine dvije kćeri, ali je one nisu

prepoznale. Mislile su da je to odabrana kraljevna iz druge zemlje, a ni u snu im ne bi palo na um da je to ona musava Pepeljuga, koju su ostavile u kuhinji. »Sad ćemo vidjeti«, čuo se šapat. Eto i kraljevića. Bijeli je leptir dojedrio, a kad je zaveslao oko velike svijeće, svi su ga čuli, tolika je bila tišina. Kraljević se primakne, pogleda u djevojku i pruži obje ruke, i sada se sve do stubišta čulo kako mu srce glasno kuca. Nemamo zgodnih riječi da to ispričamo, tako je lijepo bilo kad se kraljević pred svima zaljubio u siroticu Pepeljugu i kad su svi to gledali i svima dolazile suze na oči osim dviju djevojaka i njihove matere, a mi već znamo koje su to bile. Toliko ćemo reći da je s njom plesao i samo u nju gledao. Sad je lako reći kako mu je bilo, dok je u ponoć tužan i ojađen jurio za njom iz dvorane pa u predvorje i na kapiju van, kad se ona sjetila da mora kući i utekla mu s očiju, provukla se kroz gužvu plesača i potrčala iz dvora u mrak. I drugi su je tražili, i svirka je prestala, ali je nisu našli, jer je ona dotle stigla majci pod lijesku, skinula sa sebe ono ruho, položila ga pod lijesku i rekla »hvala« a bijela ga ptičica odnijela, zatim je u svojoj sivoj pregači otišla kući, uskočila u kuhinju i legla u pepeo.

Tako je sve dobro prošlo. Prođe ona noć, proteče dan i primakne se doba da se opet ide u dvor. Maćeha i dvije sestre bijahu već s ocem otišle, a nitko nije ni pogledao Pepeljuge. Ali je ona znala kuda će. Opet je otišla pod lijesku i progovorila: »Igraj, drvce, tresi grane, tresi ruho i đerdane, pletenice narukvice i srebrne cipelice.« I sve se dogodi kao i jučer: bilo je to krasno ruho od čistog srebra, što ga je dobacila ptičica, a bilo je mnogo ljepše nego jučer. A kraljević je čekao. Zaplesao je, kad je ona došla, i nije se od nje odmicao, a kad bi tko pristupio da je zamoli za ples, on je svima govorio, premda je bio domaćin: »Ovo je moja plesačica.« Tako sve do ponoći. A kad je otkucalo dvanaest, Pepeljuge opet nije bilo. Kraljević prvi, za njim dvorski župan, pa dvoranici, plemići, a za njima svirači, svi poteku niza stube, da je stignu. A ona osluhnula graju, ostavila ruho i najzad stigla u kuhinju, a kad se ostali vratiše kući, ona je već spavala.

Dođe najposlije i treća večer. Bijela je ptičica čekala negdje između Neba i Zemlje, a kad je Pepeljuga izgovorila: »Igraj, drvce, tresi grane! Tresi biser i đerdane, haljinice zlatne fine, alem ruže i rubine!«, ona joj dobaci nakit od bisera i dragulja pa obuću i odjeću od suhog zlata, da je takovu nije obukla ni jedna kraljica ovoga svijeta. Kad je ugledaše u kraljevu dvoru, svi se okrenuše za njom i nadnesoše ruke nad oči, kao da je s vrata sinulo žarko Sunašce. A ona se smiješila, ali nije bila vesela. Kraljević je opet s njom plesao, uzdisao i milo gledao, a njoj dolazila rosa na oči, jer ga je morala ostaviti. I sve se dogodi kao i prošle noći. On ipak nije bio tužan. »Ako mi izmakne, ja ću je naći«, mislio je u sebi, a bio je naredio slugama da stube namažu smolom. Ona mu se izgubi iz očiju, ali dok je plačući jurila da što prije uteče, jedna joj cipelica ostane na stubištu.

Kraljević je te noći bio dočuo da su djevojku vidjeli kraj kuće onoga bogatuna. Zato se on odmah u svanuće uputi k njemu s cipelicom u ruci. »Ni jednu drugu ne ću već onu kojoj pristaje ova cipelica«, govorio je domaćinu, »ona

mora biti iz ove kuće.« Kad je to rekao, ona starija bržebolje uzme cipelu i ode s majkom u svoju odaju. Imala je lijepu nogu, ali se palac nikako nije dao u cipelu. »Odsijeci taj ludi palac«, reče joj mati, »kad budeš kraljica, ne će ti trebati.« Ona to i uradi, a onda stisne zube, navuče cipelu i dođe pred kraljevića. On se obraduje i metne djevojku preda se na sedlo, obode i odjaše. Išli su mimo groblja, ali kad su došli do one lijeske, ugledaju na njoj dva golubića i najednom čuju kako u sav glas pjevaju: »Jaše, jaše varalica, krvava joj cipelica. Ne može da šeta, jer joj palac smeta, u krpu ga krišom skrila, kod kuće ga ostavila.« Kraljević osluhne, pogleda niz djevojku, ugleda krv i potjera natrag bogataševoj kući.

»Evo ti kćeri«, reče, »nek izađe ona druga.« Mati uzdahne, izvede drugu, a ova uzme cipelicu i ode s materom u svoju odaju. I ona se pomuči, ali peta nije slušala. »Odsijeci bataljak te nesretne pete«, reče joj mati, »kad budeš kraljica, ne ćeš hodati pješice.« To ona učini, a kad je pregrizla bol i silom obukla cipelu, izađe pred kraljevića. »Ova će biti ona prava«, reče on, kad joj pogleda nogu, metne je na konja i s njom odjaše. Kad oni kraj groblja, zapjevaše golubići: »Jaše, jaše varalica, krvava joj nogavica, ne može da šeta, kusasta joj peta, noga boli, jezik šuti, sutra će se svašta čuti.« Kraljević spusti oči, opazi krv, okrene i obode. »Evo ti i ove«, reče materi, a onda upita bogatuna: »Zar nemate još jednu kćer?« »Nemamo«, reče on, »ali mi je ostala iza prve žene mala musava Pepeljuga, a to ne može biti ona djevojka.« »Dovedite mi je«, reče kraljević. Žena zalomi rukama. »To nikako«, reče, »ne može ona nikom na oči.« »Dovedite je!« ponovi kraljević. I morali su je izvesti.

Sad se Pepeljuga dvaput opere i triput umije, uredi kosu i promijeni pregačicu, i još nije bila gotova, kad kraljević bane u kuhinju. Onako, kako ga vidite na slici. »Je li tu?« upita. Bila je otrcana, ali on dobro i ne pogleda, već pruži cipelicu: »Brzo! Obucite to, da ja vidim!« Ona bez muke utakne nogu u cipelicu i pristajala je kao saljevena. A kad je ustala i on joj pogledao u lice, odmah je vidio da je to njegova draga. »Ovo je moja zaručnica!« uzviknuo je radosno. Malo zatim sjedila je Pepeljuga u sedlu i slušala kako njegovo srce kuca, a onda gledala kako se nad majčinim grobom rasplivala granata lijeska i slušala kako ih pozdravljaju dva bijela golubića: »Jaše konja vrana, zlatna joj je cipelica, za dva za tri dana bit će kralju nevjestica. Mjesec sja, majka tka, zemlja spava, majka bdi, otkala joj ruha tri.«Uto sleti s nebesa bijela ptica, doleti na lijesku i spusti na zelenu travu ona tri ruha, ali samo jednu zlatnu cipelicu. Drugu je kraljević nosio u njedrima.

Treći je dan bila svadba. A sestre nesestre, kad vidješe da će Pepeljuga postati kraljica, okrenuše u ljubice, da se i one pokažu. Tako su je pratile na vjenčanje, jedna s desne a druga s lijeve ruke. Ali to se golubićima nije svidjelo. Doletjeli su i leputali oko njih dviju, kljucali im po glavama i raskljucali dragulje, raskikali pletenice i nagrdili lica, i nisu otišli, dok one nisu plačući utekle. A kad je Pepeljuga pod vijencem s kraljevićem klečala pred oltarom, doletjela je bijela ptičica i cvrkutala najljepšu pjesmicu. To je bila molitva, koju je poslala majka, da blagoslovi dijete.

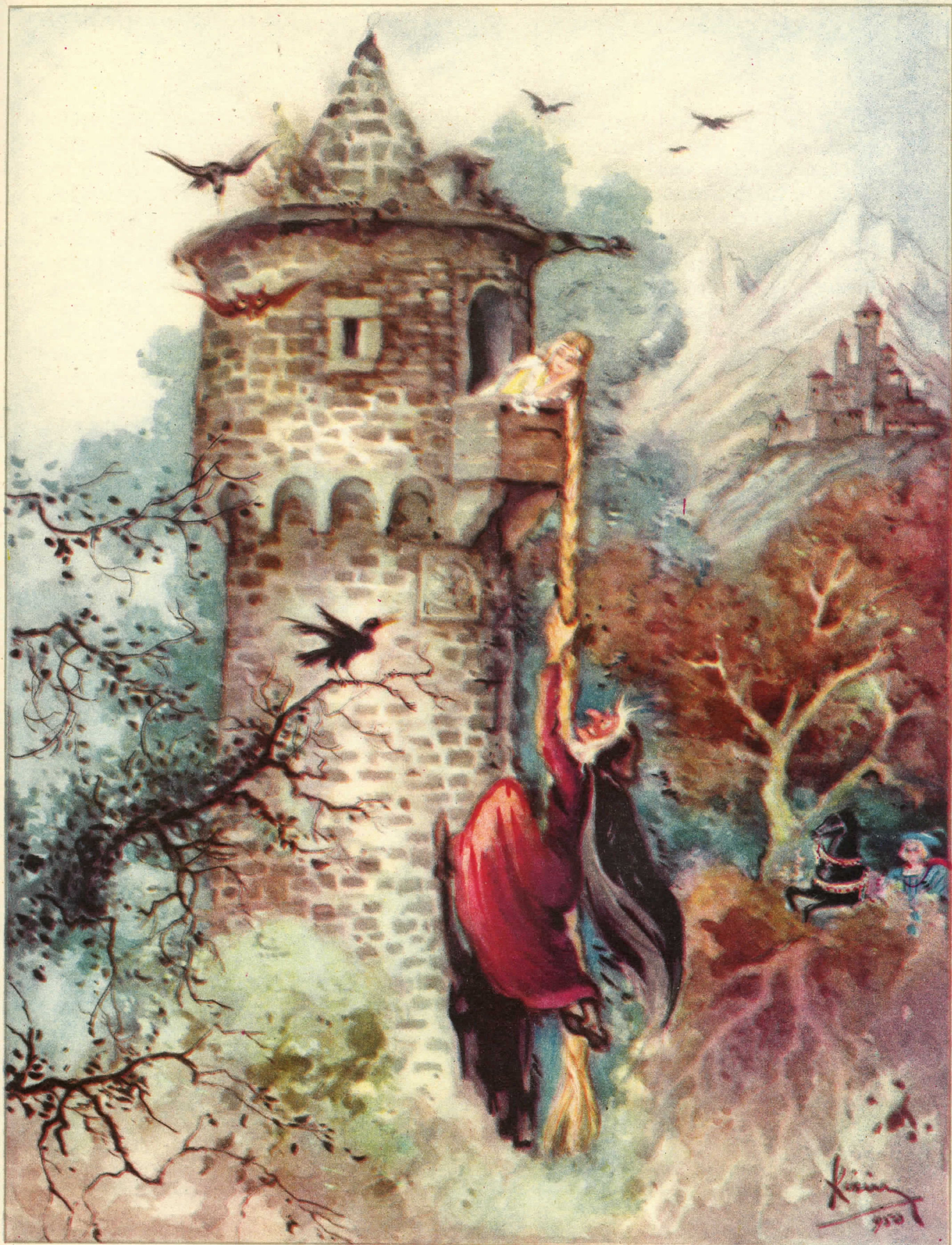
GUŠČARICA

Udavala kraljica jedinu kćer u daleku zemlju, ali nije mogla s njom na put, već pošalje snažnu dvoranku da je dvori na putu i odvede na vjenčanje. Spremila je mnogo blaga i kćeri dala vjerna konja; zvali su ga Falada, a umio je govoriti ljudskim jezikom. Kad su se rastajale, majka se poreže i uhvati u rupčić tri kapi krvi, a rupčić da kćeri i reče: »Čuvaj to, dijete, to je krv materina.« Kraljevna metne rupčić u njedra i s majčinim blagoslovom ode na put. »Čuvajte mi dijete!« doviknula je kraljica s vrata dvoranki. »Ne bojte se, gospođo kraljice, život bih dala za našu milu kraljevnu«, odvratila je dvoranka, ali u sebi nije dobro mislila. Bila je mlada i željna bogatstva, a kako je mrzila lijepu kraljevnu, čekala je zlu priliku da je ponizi. Sunce je žeglo a žeđ mučila kraljevnu, ali je uzalud iskala vode. »Ne zna mati, kad bi znala, od brige bi oči isplakala«, govorile su iz njedara tri kapi krvi materine. Morala je saći s konja da se napije. Ali dok je klečeći srkala iz potoka, ispadne joj iz njedara rupčić i voda ga odnese. Sada se dvoranka nije više bojala. »Skidaj sa sebe to ruho!« navalila je na kraljevnu. I obukla je njezine haljine, a na nju metnula služinsku odjeću, dala joj svoje kljuse, a ona sjela na Faladu. Kad su tako stigle u onu zemlju, dvoranka bude svečano dočekana i zaručena s kraljevićem, a kraljevnu pošalju da s djetićem čuva guske. Ali varalici strah nije dao mira. Znala je da konj sve dobro pamti, pa se bojala da ne bi progovorio. »Moraš ga ukloniti«, govorila je sama sebi. Te šta će, te kako će, nagovori kraljevića da konja preda živoderu. Zaplače kraljevna, kad čuje da joj ubiše konja, a onda namoli živodera, te ovaj glavu mrtvog Falade prikuje u gradskoj kapiji. Drugi dan ona potjera s djetićem guske na pašu. Ali kad su prolazili kroz kapiju, ona glava progovori: »Kraljevnice zlatokosa, ne zna mati; kad bi znala da me mrtva gledaš bosa, ne bi noći dočekala.« Djetić se okrene, reče: »Ih, lude glave!« i potjera guske. Iza grada je bila livada. »Dobro jutro, ga ga!« zagakale guske, zaigrale repovima i prionule pasti, šuma zašaptala: »Evo je!«, a ona sjela na panj, skinula s glave rubac i uzela češalj da se počešlja. »Ihi!« vrisne djetić i prileti da joj otme koju zlatnu vlas. Ona ga ne dočeka, već brzo izgovori: »Puhni, vjetre, hukni hukom, neka leti za klobukom!«, a za njom plasti šušnu: »Prolazi!« Vjetar prođe, pomete livadu, a djetić potrči; ali dok je ulovio klobuk, ona je već splela pletenice i sakrila ih pod rupcem. Ljut se djetić vrati s guskama u grad i ode kralju. »Ne ću više čuvati guske.« »Zašto?« upita kralj. »Eto zato. Ona me ljuti.« »Tko?« »Ona nova što sa mnom čuva guske.« »Je li te tukla?« našali se kralj. »Zar ona? Samo sjedi i plače.« »Zar plače?« »Jest. I govori s konjskom glavom.« »Kazuj pametno!« Djetić kralju sve kaže, a kralj drugo jutro potajno ode za njima. I sve se dogodi kao dan prije. Kad se smrklo, kralj zovne k sebi guščaricu. »Skini taj rubac! Tko si ti?« upita je, kad ugleda njezine zlatne kose. Ona brizne u plač i sve mu kaže. »Ne plači, drago dijete!« reče kralj i odmah je odvede u najljepšu odaju, a onda naredi da joj pokroje najljepše ruho. I sve se lijepo svrši. Dvorkinju su otjerali na kljusetu u svijet, a kraljević se vjenčao s kraljevnom i bili su tako sretni, da ni ja sebi ne bih bolje sreće poželio.

MATOVILKA

Ugledala žena s prozora u susjedinu vrtu zeleni matovilac. »Oh, da mi ga je okusiti!« govorila je čovjeku. Njemu bilo žao žene, jer je bila bolesna, te ode u onaj vrt, ali ga tu dočeka opaka susjeda. »Baš lijepo«, ciknula je, »kradeš moj lijepi matovilac kao prosti tat. To ćeš mi skupo platiti.« Siktala je kao guja, a čovjek se branio da mu je žena bolesna, te ona najzad reče: »Neka ti bude. Beri i nosi ženi koliko hoćeš, ali ćeš mi dati djetence što će ga ona roditi.« Čovjek joj u strahu sve obeća i ona ga pusti. Jela žena matovilac i bila vesela, a kad je povila žensko dijete, dođe susjeda, a to je bila čarobnica vještica, dade maloj ime Matovilka i odnese je.** Stara je dobro čuvala djevojčicu, jer je bila najljepše dijete na svijetu, a kad je uzrasla, odvede je u svoju šumsku kulu. Nije tu bilo ni vrata ni stuba, a pod krovom bio prozorak i vidikovac. Katkad bi došla stara i doviknula: »Matovilko, ustaj ne čekaj, spusti kose da me gore nose!« Djevojka bi spustila svoje zlatne pletenice, a ona bi se uhvatila i uspuzala na kulu. Matovilka je tu stanovala i samovala, slušala kako huče vjetrovi, žubore kiše i tuku gromovi i gledala kako se šuma njiše, padaju snjegovi i u daljini sijevaju bedemi kraljeva grada. A iz grada je svaki dan izlazio kraljević. Jahao je i prošao jednom kraj samotne kule. »Srce mi je žalosno«, govorio je, kad je čuo pjevanje. Bio je to mio glas, tužan kao i njegovo srce. Vratio se da pogleda kulu, ali nigdje nije našao kapije. Slušao Matovilkinu pjesmu, ali nje nije vidio. I često je dolazio, a jednog dana ugledao čarobnicu. Čuo je kako dovikuje i vidio zlatne pletenice. Ciktale crne ptice, hujao vjetar, stara se penjala, bijele joj kike igrale a vatrene oči gledale uz kulu. Zadrhtao je od groze, ali kad je gore ugledao Matovilku, razvedrilo mu se u duši. »Sjutra ću ja!« rekao je u sebi, a kad je vještica otišla, potjerao kući. I opet je došao. »Matovilko, ustaj ne čekaj, spusti kose da me gore nose!« doviknuo je, pletenice se spustile, a on se lahko uspeo. »Ne boj se ti mene«, govorio je djevojci, »ja ću ti pomoći.« Ona se bojala, ali je kraljević bio lijep momak a glas mu topao. »Ti ćeš biti moja žena«, rekao je, a ona mu tiho uzvratila: »Hoću«. Sakrile se crne ptice. Dolazio kraljević, na kuli cvale ljubice. Bili su sretni. Sve do jednog dana, kad ga opazi stara. On ode, a ona se javi, uspuza, zlim okom ošine djevojku, zgrabi je i kljoc kljoc, odreže joj pletenice, a nju otjera u pustinju. Drugi dan: i njega ona uvreba i spusti zlatne pletenice, a on zla ne sluteći uspne se gore i kad čuje od proklete šta je bilo, od jada skoči s kule i padne u trnje, a ono mu izbode oba oka.** Nije se vraćao kući. Lutao je bez vida, jedući korijenje i plodove na koje bi naišao, ne znajući za noć i dan. Redala se ljeta i zime, a on hodao sve dalje i dozivao dragu, u nadi da će ga ona čuti. I dogodi se nama na veselje, te stigne u onu neznan, gdje je u bijedi živjela Matovilka čuvajući blizance, dječaka i djevojčicu, što ih bijaše rodila u pustinji. Čuo je njezin glas. I ona je njega opazila, prišla i savila ruke oko njegova vrata, plačući od sreće. Njezine suze kvasile su njegove oči i gle — kroz te suze jada prodrlo je u mrtve oči svijetlo dana i kraljević progledao. Sav potresen kleknuo je, a ona mu ljubila oči i u njima svjetlost koja će ih voditi. I našli su put. U gradu njegova oca dočekaše ih suze, ali to bijahu suze radosti.

CARIĆ I MEDVJED

Kad je zagrijalo ljeto, izađu medvjed i vuk u šetnju i čuju kako neko stvorenjce zvonko pjeva. Medvjed, koji se razumio u glazbu, reče: »Kakva je ono ptičica, vuče, što onako lijepo pjeva?« »To je car svih ptica«, reče vuk. Ali to nije bilo ništa krupno, već mrvica ptičica, mališan malić, sitnuljak carić. »Hoću da vidim njegovu palaču«, reče medvjed. »Nezgodno. To je carska kuća«, reče vuk. »Čekaj dok stari odu.« Prođu oni, ali se opet vrate. Stari bijahu odletjeli. Provali medvjed kroz granje, ugleda u lišću rupu i poviri. Na grani gnjezdašce, četvero mladih. »Dobro jutro, carska palačo i bablja strunjačo!« zabrunda medvjed. »Zar je to carsko? A vi carevići? Vi ste ništa, crvožderi, drekavci čučavci, eto to ste vi!« »Nismo, nismo!« kriknu mališani, »to je laž. To ćemo mi kazati, kad se vrati car.« To medvjedu nije bilo drago. On ode u svoju pećinu, a mališi ušute. Kad im roditelji donesoše hranu, oni im kažu: »Mi smo uvrijeđeni. Ne ćemo mi vašeg ručka, dok nam ne dokažete da smo zakoniti carevići.« »Šta je to, djeco?« reče carić, a oni, kako ih medvjed grdi, a to su i susjedi čuli, da oni nisu prava carska djeca već su drekavci čučavci i još svašta. Otac im reče: »Sve će se to dokazati.« I odleti pred pećinu i cvrkne: »Osramotio si mi djecu, medvjede, a sada će među nama biti rat, neka sve bude čisto.« Onda medvjed sjavi sve zubato i rogato, sve što je zemljom hodilo i stope brojilo, a car carić sjati krilatu vojsku i sastanu se ptice velike i male, ose i stršeni, muhe ljutice i sve što je krila krililo i po zraku lov lovilo, da boj biju i rat ratuju. Pošalje car uoči bitke muhu uhodu, da vidi tko će tamo biti vojvoda. Muha odglavinja u šumu do ratnog vijeća, pljune u tabane i prilijepi se strmoglavce pod zelen list da sluša. I čuje kako medvjed govori liscu: »Ti ćeš biti moj vojvoda.« »A bojni znak?« upitaše ostali. Lisac reče: »Moj rep je naša perjanica. Rep se digne, svi na juriš! Dođe li zlo, rep ide dolje a vi kud koji!« Muha se odlijepi i sve dojavi cariću.** Svanulo jutro, lisac onjušio zrak i podigao rep, kvaknula žaba, zemlja se potresla, zametnuo se boj. Hu, ala mutljave i tutnjave, da ti je samo bilo čuti, a vidjeti možeš i na slici, jer je to sve slikar gledao. Nije to bio mišji kašalj. Jurišali sokoli, škanjci, mišari, rode žabarke, kljunovi, kandže, jato za jatom. Jaki orao prvi zarobi vojvodina jedinca sina, druga sovuljina buljina ježa noćnika, a treći jastreb stiže junačinu zekonju: »Predaj se!« Tada sred bojne halabuke naredi carić stršenu da navali pod rep vojvodi. Šutke sleti stršen i sjedne na ružno mjesto. Oćuti lisac ubod, zadršće i digne nogu, ali perjanice ne spusti; oćuti drugi ubod, uzdahne i spusti rep, ali ga opet podigne. Ali kad ga stršen ubode i treći put, hrabri lisac tužno zaciči i svima na oči podvije rep. »Poginusmo, tata!« krikne mladi medvjed, kada to vidi, a stari zaurla: »Bježmo!« I svi poteku s njima. Jazavac na oči šarene smrti klizne u svoju rupu, svinje vrisnu: »Jao!«, pas i jelen, srna i miš ponesu živu glavu, skokom zatutnji konj, a magarac turobno jekne: i ja! pa će i on za njima. Tako svi, samo će žabica gatalica poginuti s kopljem u šaci, jer je ona stari graničar, zatornik muha i njihove svojte. I još dok sliku gledamo, bitka će biti svršena.** A carić? Eno ga gore u kutu s malom caricom. A djeca im zinula i slušaju, jer je upravo od njih otišao medvjed, a sad im otac govori: »Eto ste ga čuli. Zamolio vas je za oproštenje i rekao da ste pravi carevići.«

V KIRIN 50

MAČAK U ČIZMAMA

Imao mlinar tri sina, mlin, magarca i mačka, a kad umre, sinovi podijele očevinu i najmlađemu dopadne mačak. »Šta ću s tobom?« reče mladi mlinar mačku. »Jadni smo, kad ništa nemamo.« »Nismo, gospodaru«, progovori mačak. »Naruči ti meni par čizama, da ne hodam bos, pa će nam biti dobro.« To momak i uradi, a mačak obuje čizme, uzme vreću i ode u lov. Umio je varati jarebice, a kad ih nekoliko ulovi, odnese ih kralju. Zaustavi ga straža: »Stoj! Kuda?« »Kralju«. »Ti si mačak?« »Jesam«. »Onda ne možeš«. »Mogu. Nosim jarebice«. »Prolazi!« Dođe mačak kralju, nakloni se i reče: »Moj gospodar grof želi počastiti gospodina kralja i šalje mu svoj dar.« Kralj se razveseli, jer je volio jarebice a već dugo nije ih jeo, i naredi da za uzdarje u onu vreću uspu mačku toliko zlata koliko je mogao nositi. Mladi se mlinar začudi kad ugleda zlato, a mačak reče: »Ovo je za čizme i odjeću. Rekao sam da si plemeniti grof. Odoh ja opet.« Nosio je lovinu i dobivao zlato, a vladao se fino te ga kralj pozove neka češće dolazi i sluge uči lijepom vladanju.

Sjedeći jednom u kraljevoj kuhinji mačak čuje kako će se kralj i kraljevna kočijom vozati oko jezera. On se brzo smisli i poteče kući. »Moram nagovoriti gospodara, nek ide za svojom srećom«, mislio je u sebi. »Treba da se ženi, a ja ne bio mačak ako ne dobijemo kraljevnu.« I navede ga te ode na jezero da se kupa, a onda njegovu odjeću tisne u šušanj i zaplače glasno, da se nadaleko čulo. Eto i kraljeve kočije. »Au, jau!« »Zašto plačeš?« upita ga kralj. On mu sve kaže: kako se njegov grof kupao i netko mu ukrao krasnu odjeću, a sada eno zebe i stid ga iz vode izaći, jer je fin gospodin, pa će okašljati i život mu ni groša ne će valjati. Kralju bi žao plemenitog mladića te pošalje brzoteču po jedno kraljevsko odijelo, a onda se mlinar u šikari obuče i dotjera, a kad je izašao, bio je zaista fin gospodin i kralj ga zovne k sebi u kočiju. Mlinar posluša, kočijaš potjera, konji potegnu, a kad malo odmaknu, mačak bržebolje ulovi zeca, stigne kočiju i ponudi zeca kralju. Kralj reče mlinaru: »Gospodine grofe, imate uljudna slugu.« Bijaše se tu na putu našla i seljačka obitelj, koja se do crne zemlje klanjala kralju i kraljevni, a još više mačku, jer se govorilo da uči za ministra. Ali to nije bilo istina, jer toga njemu nije trebalo. Pravo reći, mačak nije ni lovio zeca zato da počasti kralja. On je želio vidjeti jesu li njegovu gospodaru u kraljevoj kočiji procvale ljubice. Imao je oštro oko, a mi već znamo da je držeći tustog zeca gledao kroz jednu trepavicu u kraljevnu i mlinara. »Eto tako je,« pomisli u sebi mačak, »odmah se zatreskala u moga gospodara, prava kraljevna!«

Milo mu bi, te i ne očeka, već zatapka u šušanj, uhvati prečac i opet izbije na cestu. Tuda će proći kočija. Ali ne će odmah. Uvrebao je kroz granje da se kralj zaustavlja i govori s ljudima na putu. »Ja ću od moga gospodara načiniti bogataša, hoću da s obrazom isprosimo kraljevnu!« zgoneta mačak i trkne da što brže odmakne, kad malo dalje puče nedogledna livada. Na njoj stotinu kosaca, jedni oštre kose, drugi uzvrću rukave, treći hvataju korak. Si hak, si hak! Sijevaju kose, livada se njiše. »Stojte!« vikne mačak. Svi se usprave. »Čija je livada?« »Velikog Čarobnjaka.« »Čujte, ljudi! Sad će ovuda proći kralj u svojoj kočiji. Ako vas upita čija je livada, recite: Gospodina grofa! Jeste li

čuli?« »Jesmo!« I jesu, jer se svak bojao kralja. Malo dalje uteče cesta u žitno polje. Dvjesta žetelaca. Žanju ljudi, glave ne dižu, jedan drugoga goni. A snopovi kao kovilje, jedri su, teški su, ne čuješ ih a vidiš kako ih jedne ruke vežu a druge dižu i tiho slažu u križ, da im se ne otme koje zrno. »Hej!« vikne mačak. Ljudi smire ruke, podignu glave. »Čije je to žito?« »Velikog Čarobnjaka.« »Bilo je. Eto za mnom kralja u kočiji. A vi pamet u glavu. Ako vas upita čije je žito, recite: Gospodina grofa i ničije više. Čuste li svi?« »Svi!« odgovoriše mu. Osvrne se mačak, namjesti pojas, krene dalje, upadne u hladovinu. Šuma snažnih stabala, trista jakih drvara. Užeta, sjekire, klinovi, batovi. Sjekire zveče, doline ječe. Dršće granje, padaju debla, batovi tuku, puca drvlje, ruke se miču, nose i slažu. »Ehej, amoder! Čija je ovo šuma?« »Velikog Čarobnjaka.« »Zapamtite: gospodina grofa! Za mnom dolazi kralj u kočiji. S njim je i gospodin grof. Ako vas kralj upita, čija je šuma, šta ćete reći?« »Gospodina grofa.« Mačak se osvrne, pogleda preda se i zakasa uz brijeg.

Trči mačak i mjeri okom brijeg. Na brijegu dvor, oko njega cvijeće, zelen, žubor-potočići, drozdovi i ribice, u ogradi kapija. To je palača Velikog Čarobnjaka. Mačak srčano ukorači u kapiju, prebroji stube, prođe kroz mnoge sobe i dokuči vrata njegove dvorane. Pokuca, otvori, stane. Čarobnjak pogleda oholo, a mačak se javi smjerno: »Oprosti, gospodine, meni se oteo san, jer me muče neke sumnje.« »No, kakve?« »Čuo sam da se ti možeš u svašta pretvoriti. Može li se to?« »No, šta?« »Recimo u bika. To je grozno teško.« »Trica«, reče čovjek prezirno i mačak ugleda pred sobom bika krvavih očiju i čupava čela, ali ga časkom nestane i opet se pred njim ukaže Čarobnjak. »Ah ah,« čudio se mačak, »to je zaista mnogo, evo sam se sav naježurio! A u strašnog lava?« »Sitnica,« reče oholi čovjek i ukaže se lav, grozovito zaurla i iščezne. »Ah ah, sav dršćem! Velik majstor, silan majstor!« zapjeva mačak, a onaj se nadme od zadovoljstva. »Znam da se drugo ne može.« »No, šta?« »U nešto slabušno, nešto malešno, recimo u malog miša, ah ne, to nitko ne može, malen je, nema tu dosta mjesta.« »Za mene ima!« reče Čarobnjak i stvori se miš, a mačak to jedva dočeka, zatapka u stopu za njim i ćap! zgrabi ga i proguta.

Dok oni tako, kralj se vozikao i pitao ljude kraj puta, šta rade, čije li su to livade, njive i šume, a oni se klanjali i kazivali onako kako ih je naučio mačak. Najzad stigne i do dvora Velikog Čarobnjaka. Mačak je stajao pred kapijom, a kad se kočija primakne, on se nisko nakloni i reče: »Dobro došli, gospodine kralju, u dvor moga gospodara!« »Krasan vam je dvor, gospodine grofe, čini mi se da je i od moga krasniji!« reče kralj izlazeći iz kočije, a onda nadoda: »Imate najbolje livade i oranice, a šuma vam je ljepša od moje.« Tako kralj, a za njim je hodila kraljevna o ruku s mlinarom. Mačak im otvori kapiju i odvede ih u dvoranu. Tu se mlinar zaruči s kraljevnom i poslije postane kralj, a mačak prvi njegov ministar.

SRETNI IVO

Služio Ivo u nekog čovjeka, a kad je odslužio sedam godinica, reče mu: »Gospodaru, ja se zaželio kuće. Daj ti meni moju plaću, da ja idem svojoj materi, sedam je godina nisam vidio.« Gospodar mu reče: »Poštena služba, poštena plaća«, i da mu grumen zlata velik kao Ivina glava. Ivo uvali u torbu onaj grumen zlata, reče: »Hvala ti, gospodaru, ja odoh a ti zdrav bio!« i ode.

Išao Ivo, torba tukla po leđima a tabani kupili piljke, kad u neko doba izbi čovjek na konju veselo treskajući uzdama. »Uh mile ljepote na konju hoditi po ovome svijetu!« vikne Ivo u sav glas. »Čovjek sjedi kao na stočiću i samo gleda kako se travica ljuljuška i oblačići lete. Ne udara ni o drvo ni o kamen, pa i obuću štedi, stigne kud hoće i kad hoće, a ne zna ni kako je stigao.« Čuje to jahač, stane i upita: »Hej, Ivo, a što se ti mučiš pješice?« »Moram, brate, a šta ću drugo?« dočeka Ivo. »Imam uza se nezgodan grumen, pa mi baš dotuži. Istina, zlato je, ama nije lako, ožulja mi jedno rame, a ruka vazda na oprezu. Ali šta ću, mora se.« »Ne mora se«, reče čovjek, »hajde da se mijenjamo. Evo tebi moj konj, a meni tvoj grumen.« »Baš ti hvala«, reče Ivo, »ali pošteno ti kažem, težak je, imat ćeš muku s njim.« Čovjek sjaše, strpa u vreću Ivin grumen zlata, pomogne Ivi da uzjaše, doda mu uzde i reče: »Kad hoćeš brže, ti samo ćokni jezikom i vikni: hop hop!«

Ivo je sav sretan sjedio na sedlu i slušao kako pod njim potkove broje: jedan dva trupa tak, jedan dva trupa tak, a on samo čuvao sedlo da ga ne prevari. Odmiče brzo, a prašine ni u nosu: dok se ona uzmuti, njega nema više. Pa će okušati šta se još može. Ivo ušilji usta, kao da će srknuti malo mlijeka, ćokne jezikom i vikne: »Hop hop!«, a konj osluhne, strigne ušima, zahrže i poskoči veselo, da pokaže šta on umije. Ivo se i ne dosjeti jadu a već se nađe u jarku, što je rastavljao cestu od susjednih njiva. I konj bi mu utekao, da ga nije zaustavio seljak, koji je gonio kravu. Ivo opipa križa i digne se tužan, a onda će seljaku: »Ružno je, brate rođeni, jahati na ovakovu nevjerniku. Misliš, nosi te kao majka dijete, a on te prevari i gledaj gdje si. Tvoja krava, e, to je nešto drugo. Sluša te, ideš za njom kao car, a po vrhu imaš hraniteljku.« »Istina je«, reče seljak, »pa i ti gledaj da nabaviš kravu. Nu, kako bi bilo da uzmeš moju? Zašto se mučiš s tim jogunastim konjem? Daj ga meni.« »Baš si mi iz usta uzeo, eto meni se svidjela tvoja krava. Ama tebi će biti teško.« »Čuvat ću se ja, ne boj se ti!« Krava pričeka, a seljak se baci na konja i odjaše. Ivo pomalo razbroji račune, sve idući za kravom: »Ovo dobro svrših. Još da zaradim kruha, a toga će biti. Bit će masla i sira. Ožednim li, zgrabim lonac, pomuzem, gucnem, a ništa zdravije od mlijeka.« Eto tako je mislio i milo gledao preda se, pomalo sokoleći kravu i brzajući da što prije stigne kući. Sunce užeglo, a suha ledina otegla se i nigdje hladovine. Dodijala momku žeđa, te se najzad sjeti: »Ama što bih ja na putu štedio? Kravu da pomuzem, pa ću se kao čovjek napiti. Bit će i njoj lakše.« Na ledini bilo suho drvo. Ivo priveže kravu, namjesti svoju kožnu kapu pod njezino vime i sjedne na petu da muze. Nije pravo ni bio vješt tome poslu, pa i krava to opazila, ali nije znala šta će. Najposlije se dosjeti i odapne nogom ispod sebe. Pravo u čelo. Srećom naiđe mesar, pred njim kolica, na njima mlado svinjče. »Kakve su to šale?« dovikne, priteče i pomogne Ivi da se digne. Ivo mu sve kaže. »Slušaj«, on će Ivi, »to je krava jalovica, u nje ti nema mlijeka.

Stara mrcina nije ni za što već da joj pojedeš meso a kožu da prodaš.« »Ih, ih«, začudi se momak, »mile ti majke, a čovjek mi ništa ne kaže. Meso, veliš, ali ja ti ne volim kravlje meso. Svinjsko, to je nešto drugo.« »Istina, tu se nema šta reći«, pritvrdi mesar. »Pa evo: tebi moje svinjče, a meni tvoja stara krava.« »Baš si me razveselio«, dočeka Ivo.

Znamo šta je dalje bilo. Tjera Ivo svinjče niz ledinu, oblačić šetka oko Sunca, ćarlija povjetarac, a na putu kos, uzletio na drvešce, podigao kljun, gleda u onaj oblačić i slatko pjeva. »Gic gic!« podvikuje Ivo, sve misleći u sebi kako mu sve lijepo ide za rukom. Eto svakakvih nezgoda, a opet dobri ljudi pomognu. U zgodan čas to pomisli, kad eto ti momka s debelom guskom. »Oh oh, vidi je! Kuda ti s tom guskom?« »Nije ovo guska, ovo je carica svih gusaka. Pridrži je malo, da vidiš kako je teška nesretnica.« »Jest teška, vidim.« »A odakle tebi ta svinja?« Ivo i njemu sve kaže. Onaj pogleda svinju, svidjela mu se. »Hij, tu nešto nije u redu. Ukradoše noćas iz načelnikove košare uprav ovakovu svinju. Sad je traže. Ne bi valjalo, da ih sretneš.« »Ih, baš nezgodno. Pa šta ću sad?« »Ne znam. Žao mi te. A zatvor naopak, vele, puštaju od Božića do Božića.« »Ih, gdje je Božić! Baš se zamrsilo. A meni je dade neki dobar čovjek za moju kravu.« »Ne će ti vjerovati. Eto, pa ja odoh. Otpadoše mi ruke, ne znam kako ću je donijeti ovako tešku. A perje! Oćorih od ove bjeline.« »Istina. Ej da je meni takova!« »Pa hajde da se mijenjamo. Ja znam kuda ću, a ti nosi ovu ljepoticu, dok nisu došli.« Tako i urade. Momak zamakne u šikaru, a Ivo skupi gusku pod pazuho i poteče da što prije stigne materi u svoje selo.** »Neka je sa srećom«, šaptao je milujući gusku. »Dobra pečenka, pa mast što će okapati s pečenke, pa na kruh da mažeš, tri mjeseca da se častiš. A perje, sve u jastuk a jastuk pod glavu, kao biskup da spavaš. Ih što će se veseliti majka!«

Eto i posljednjeg sela. Znamo kakvo je, eno ga na slici. Krovovi su, stari su, bijele se stupovi kao sjekirom otesani. Dva prozorka zjaju, nikog na njima nema. Pred kućama čistina, na čistini djeca, u sredini brusilo, uz brusilo čovjek, gazi teglicu. U rukama nož, pod nožem točilo. Točilo se vrti, nož cvili: siju siju siju!, a čovjek pjeva: »Raste cvijeće, točilo se kreće — u dlan kišem a u vjetar pušem — oštrim škare, šila i handžare.« Ivo stane, a onda se javi: »Tebi je dobro, kad tako veselo pjevaš?« »Jest. Zanat je zlatna torba. Džep mi pun, kad spavam šutim, kad kupim platim, novo za gotovo, kuća mi puna ruha i kruha.« »Vidim ja to. Ej da je meni takav zanat.« »Imaš ga. Samo nabavi dobar brus. Evo jedan«, reče onaj pa izvadi iz džepa okrnjen brus, »dajem ti ga jeftino, eto za tu gusku. Hoćeš li?« »Tko ne bi?« dočeka Ivo, uzme brus i čovjeku pruži gusku. Ona zaleputa krilima, a Ivo je pomiluje i zadovoljan u srcu ode.

Išao je bez stanka i počinka, gladan i žedan. »Brusiti sjekire, nože, dobar posao«, gonetao je, »a u kući djeca. Nejako, ludo, igra se, dočepa se oštra noža. Nije to dobro. Aha! eno vodice.« Kraj puta pojilo, voda bistra, duboka. Ivo spusti brus na ogradu i prilegne da pije. Ruka se prihvati ograde, ali se dotakne brusa i brus padne u dubinu. Ivo se osmijehne pun radosti: »Ah ah, moje sreće!« šapne, sve misleći na djecu i njihovu igru, »sad ću kod kuće mirno spavati.« I veselo poteče na cestu, da stigne k majci.

50
V KIRIN

SADRŽAJ

